

שמעתא עמיקתא

גליון תכ"ג | פרשת כי תשא - פרה | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

פניני הלכה

בענין החיוב להישמע להוראות מניעת הידבקות נגיף "הקורונה"

א. התפשטות נגיף הקורונה ופיקודי (COVID-19) המתפרץ בימים אלו בעולם, מדבק בני"א ששוחים בקרבת מקום או באים במגע עם נושא נגיף זה. לפי מקורות שונים לעת עתה רוב האנשים הנדבקים (כ- 80%) אין להם צורך בטיפול רפואי וברוב המקרים מדובר במחלה קלה. עד 20% מהחולים המאובחנים מפתחים סיבוכים ושיעור התמותה (ר"ל) הינו כ- 2-4% מהחולים. לפי הנראה המחלה קשה יותר בקרב מבוגרים ואנשים החולים בסוכרת וממחלות כרוניות דוגמת סכרת או מחלת לב. שיעור התמותה אצל מבוגרים מגיל ששים הוא כ- 8% ומגיל שבעים הוא כ- 15%. ואצל הסובלים בעיות רפואיות שונות הוא בין 11% - 6.

ב. הוראות השלטונות למניעת ההתפשטות
בעולם מחייבים את החולים להיות בבידוד עד שיתרפאו, וכן את אלו שהיו בקרבתם כמו כן הנושאים את הנגיף אפילו אם חשים בטוב, או מי שיש להם סימפטומים המצביעים לנגיף, חייבים להיות בבידוד באופן מיידי למשך שבועיים למנוע הדבקות. ובמידה שמתברר שאכן הינם חולים, הרשויות באר"י ממנים אחראים לאתר את אלו שהיו בקרבת החולה ע"מ להודיע להם שיכנסו לבידוד באופן מיידי. אע"פ שאין בכך הוראות אלו למנוע התפשטות מוחלטת, מ"מ הדבר מציל חיים כי ע"י מניעת התפשטות מהירה, ניתן לתת לחולים טיפול תומך מיטבי.
בעקבות זאת רבים שואלים האם חובה להישמע להוראות השלטונות בפרט כשהדבר גורם לביטול מצוה. וכמו כן נשאלנו האם מותר לעובדים באיתור חולים או העלולים להיות חולים לחלל שבת לצורך זה.

ג. חיוב להתרחק מסכנה
איתא בחולין (ג) סמ"ק א"ת מסכתא מאיסורא. וכתב הרמ"א (וי"ד סי' קטו ע"ג) דעל כן יש לזוהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ואסור לסמוך על הסו או לסכן נפשו בכל כיוצא בה. ויעו"ב בט"ז (אוי"ח סי' סו סי"ק א) שלמד מהגמ' ברכות (בב) שהמסכן עצמו עובר על (דברים פי"ד פס"ט) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם". וכן נראה מהר"א (סי' קד סי"ק א). וכן הוא בזה הדין (מצוה ק"ח) **וברשב"ש** (רס"א א ד"ה הצלע).

וכן נראה (ש"ש בזה איסור מח"ת) **מהרמב"ם** (רוצה פי"א ה"ה) וכתב שכל מכלול שיש בו סכ"נ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו ולזוהר בדבר יפה יפה שנהא השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים, ע"כ. וכן פסק השו"ע (ח"מ סי' תכז ע"ג). וכן נקטו **המחש"ת** (ח"מ סי' כ אתה) **והעמק דבר** (שם פס"ט) שהיו מה"ת. אולם **הבאר הגולה** (אות ט) כת' שאיסור זה הוא מדרבנן ואסמכינהו אקראי קים להו שהם מדא"ו ואין לוקין עליהם. **והפמ"ג** (וי"ד סי' פד פ"ז סי"ק ב) כת' שבמקום שיב"ס משמע דהוה דבר תורה מקרא דונשמרתם. וע"י עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון ק"י.

ד. הסכנה רחוקה
אלא דצ"ע בזה שהרי **הרמב"ם** (רוצה פי"א ה"ה) כתב' דהרהר דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכ"נ, לא ישתה מים מגולים וכו'. ושמע שאין בזה אלא איסור דרבנן. וכן הוא **בלבוש** (וי"ד רס"ו קט"ו). וע"כ לחלק כן סוגי הסכנות ולומר דאין כל המיירות והיכן שהסכנה ממשית י"ל דאיכא איסור דא"ו, אבל היכן דאיכא רק חשש סכנה י"ל דהוי מדרבנן. וע"כ לומר כן דאל"כ דברי **הלבוש** שותרים, שהרי לעיל כת' שהוא איסור מדרבנן, ומאיך בחו"מ סי' תכ"ו (אות יא) כת' שהוא איסור דא"ו. וכ"כ לחלק **האג"מ** (ח"מ ח"ב סי' ע"ג). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון ק"י.

ה. גדר סכנה רחוקה לחלל שבת
ויש לעיין מה בכלל סכנה רחוקה וסכנה אינה רחוקה. והנה **במ"א** (ש"י סי' ק"א) ו**במ"ב** (סי' ק"ה) מבואר דע"פ א"א מאלף עלול למות חשיב ספק סכנה לחלל את שבת. ו**בשב"ח** (ח"מ סי' י"ג) כת' שספק נפשות אפי' במקום שיש כמה ספיקות מחללים. אלא דצ"ע מה"מ"א (סי' שט"ו סי' ק"ב) גופא שכת' דאסור להרוג המסמית בשבת, וא"פ דיש לחוש שתפול תוך המאכל, מ"מ מילתא דלא שכיחא אינה ויכול לכתוב המאכל, וגם א"א מאלף שהיא מסוכנת במאכל. ומשמע דא"א מאלף אינו בכלל סכנה. ו**בתו"ח** (ח"ה סי' ש"ט) כת' לחלק דמה שא"א מאלף בכלל סכנה היינו לחשוש שמא יהא סכנה והוא בגדר על צד הריחוק שיצטמח מזה סכנה. וכת' **החז"ן** (אהלות סי' כ"ב סי' ק"ב) **שבזמן שמתירעין משום חולי מלהכת, אף שאין בשעה זו חולה קמו, ה"ל כאויבים** שצרו בעיר הסמוך לספר כדאיתא **בעירובין** (מ"ה) ומיהו בשעת שלום לא חשיבין ליה פק"נ אע"ג דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה, כי לא מקרי פק"נ כדאיתא בעירובין שבתא ויש לזהר בה ה"ל לחלל את שבת. וע"כ

ועו"ב עוד **במהרי"ל דיסקין** (קו"א סי' ס) שהביא **מתוס'** (סנהדרין כו. ד"ה משרבו) בשם הירושלמי שיש לעבוד השדה בשביעית ע"מ שהיה להם לשלם הארונה למלך, ואע"פ דהויא איסור דא"ו, מ"מ משום פק"נ היתיר, דאם ישאל המלך מהם לתת את המס ולא יהיה להם ממה לפרוע ימותו בתיפוס המלך. והוכיח מכאן שבמקום חשש פק"נ מיתירין א"א לעשירים לעבוד את הקרקע ולעבור על איסור תורה חשש פק"נ של יחידים. וע"י בכל זה בשמעתא עמיקתא גליונות קצ"א ושבי"ט.
ומבואר מה"מ"ל שבמקום שיש חשש סכנה אפי' חשש רחוק מחללין שבת, וכמו כן אם מחלה מתפשטת אפי' אין חולה לפנינו מחללין שבת ע"מ למנוע התפשטות. וא"פ אלו שלא עלולים להסתכן מחמתה חייבים לשמור וא"א לחלל שבת אם צורך בכך ע"מ שהדבר לא יגרום סכנה עקיפה לאחרים. ובנ"ד שהסכנה היא סכנה דברים רחוקה דחמיר טפי וע"כ יש מקום יותר גדול לחלל במקום הצורך, וכן מבואר **בחזו"א** (וי"ד רס"ו סי' ע"ג) ו**באג"מ** (וי"ד ח"ב סי' קע"ד ע"ג ד"ה יוא"ם). וע"י בגליון רל"ו.

ו. גדר סכנה שהייבים להתרחק ממנה
אלא ד"ל דעל אף שהותר לחלל שבת בבחי"א, מ"מ אכתי י"ל שאין זה בכלל סכנה שאסור לאדם להכנס אליה. תדע דלא מציינו אדם מחוייב ללכת להתרחק מממחא גדול אף במשפט אחר המוכן לרפואתו, ומאיך לענין שבת מבואר בפוסקים (ע"י מש"כ בזה בגליון קפ"ב) דמותר לחלל עבור הבאת רופא מומחה יותר. והיינו טעמא דכיון שהשבת נדחית מפני פק"נ דכתיב "וחי בהם" הותר לחלל עבור החולה כל מה דצריך ליה להצילו בצד רחוק, וגדולה מזה כתב **במג"ד משנה** (שבת פ"ב ה"ד) הובא **בשו"ע** (סי' שכה ע"ד) דכל שרגילים לעשות לחולה שייב"ס בחול אע"פ שאין במניעת הדבר משום סכנה עבדין כיון שהחולי יש בו סכנה, ע"כ. ובענין חילוק זה מבואר **בתוס'** (דה מז. ד"ה איהו), **עני"ש**.
ש"מ שדעת **הגרש"א זצ"ל** (ש"ש פ"ב ה"ה ב) דכל שהעולם נוהגים לעשות כן ולא לחוש, מותר אדם לסמוך "על שומר פתאים ה"י, וממילא דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה ה"י הוא בגדר סכנה. ובדרך זה כת' **במנח"ש** (תנ"י לו אות ב ד"ה ורעין). ולפ"י במקומו שהסכנה רחוקה אין לחוש דומה פתאים ה"י, וכן מוכח מזה שלא מציינו איסור לנסוע מעיר לעיר אע"פ שהדרכים בחזקת סכנה כדאיתא **בשו"ע** (י"ד רס"ו ע"ג). ומבואר **במ"ק** (יה) שיצאו לצורך טיול לחו"ל ולא חששו לסכנת הדרכים. ובמקום שיוצא לצורך פרנסה מותר אפי' לסכן עצמו כי התורה התירה זאת, וכמ"ש **בנו"ב** (וי"ד תנ"י ס"ט) ומשמע מדבריו שם דאפי' סכנה גדולה. והביאו **האב"נ** (אוי"ח סי' תכ"ה ואת"י גא). וכ"כ **הקור' אורה** (מ"ק ד"ה שוב). **ובאג"מ** (ח"מ ח"א סי' קד) כתב שמותר בכח"ג רק שאיכא חשש סכנה באופן רחוק. ומי"ע ע"י בשמעתא עמיקתא גליון פ"ח דאסור להסתכן לצורך מצוה.

ולפי התנאים שהובאו לעיל ודאי חשש הידבקות נגיף הקורונה בכלל סכנה ויש בזה משום ונשמרתם, כי אנשים חוששים ממנו ועוד כי אצל אנשים מבוגרים והסובלים מפגיעה במערכת החיסון וכדו' שיעור התמותה של המחלה גבוה. ומי"מ במקומו שהשש הידבקות אינו גדול מותר לבני"א ללכת לשם לצורך כמבואר לעיל, והכל לפי הענין.
ז. להימלט ממקום מוגפה

אלא דיעו"ב **בב"ק** (ס) שאמרו שאם יש דבר בעיר "כנס רגליך" כלומר הסתגר בביתך ואל תצא לחוץ. ואם יש רעב בעיר "פזר רגליך", כלומר לו לחפש מזון. ולמדו כ"ז מקרא.
וע"י **בש"ש** (שם פ"ו סי' כ) שכת' שיש שדדקדוק מזה שלא אמרו לענין מניעה לצאת לעיר אחרת כמו שאמרו לענין רעב, שבדבר לא אומרים שיצא לעיר אחרת, ואסור לברוח משום סכנה כי ה"י אמרו "כנס רגליך". ולמדנו נמי כן מהא דאמרין **בסנהדרין** (ט"ז) שב שנין הוה מותנא, ואינש בלא זימנא לא שכיב, ומוכח שאם לא הגיע זמנו למות לא ימות.
אמנם **המהרי"ל** (סי' ט) כת' דראי לברוח ומש"כ כנס רגליך הוא שלאחר שהתחיל והתחזק הדבר וכבר ניתן למשחית רשות. ודחו הא דסנהדרין דאיתו אלא משל בעלמא. ו**בחה"ג** (א) אמרין יש נספה בלא משפט, כלומר יש זמנים ששלוחו של מלאך המות טועה וממית גם את מי שלא הגיע זמנו. והי"ש (טו) הסכים למחרי"ל.

האם מותר לומר "לבריאות" בבית הכנסת

א - תניא (ברכות ג.) של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני ביטול בית המדרש. ופרש"י מרפא - לאדם המתעטש שרגילים לומר אסותא.
והובא לדינא **ברמב"ם** (פי"ד מהל' ת"ת ה"ט) בזה"ל - ואין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד. אפי' מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, ואין צריך לומר שאר דברים. וקדושת בית המדרש מחורה מקדושת בית הכנסת. ע"כ. וככה"ה לישנא איתא **בטור ובשו"ע** (סי' רמ"ו סי"ז).

ויל"ע דבגמ' מבואר דהא דאין אומרים "רפואה" בבית המדרש, הוא משום ביטול בית המדרש. ואילו מלשון הרמב"ם (נהטור והשו"ע שהחזיקו אחריו), נראה דהוא משום דאין משיחין בבית המדרש אלא דברי תורה בלבד מפני קדושת בית המדרש. ולפיכך יעו"בין **בג"ד** (הל' ת"ת פי"ד ה"י י"א) שכתב שקדושת בית המדרש גדולה וחמורה מקדושת בית הכנסת, ולפיכך אסור להשיח שיחה בטילה בבית המדרש כמו שאסור בבית הכנסת, ואפי' מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, ואפי' שלא בשעת הלימוד, ואצ"ל בשעת הלימוד שעונשו גדול כמו שאמרו חכמים שמאכילין אותו כגחלי רתמים. עכ"ל.

ומלשוננו, וכן מדקאמר דאסור לומר אסותא אף שלא בשעת הלימוד, מבואר דסי"ל דהאיסור אינו רק מחמת הפסקת הלימוד אלא אף מחמת קדושת בית המדרש.
ב - ועל עיקר האי דינא כתב **הפרישה** (וי"ד סי' רמ"ו סי"ק ל"ה) דאפשר דהוה דוקא בימימה שלא ראו מספריהם לחוץ, כ"ש שלא היו משיחין, אבל עכשו דבלאו הכי לא נזהרין אומרים רפואה. והביאו **הש"ך** (סי' ט"ו).

אולם **הט"ז** (סי' ק"ו) כתב להשיג על דברי הפרישה שלא היה לו לכתוב דבר זה לבדות קולא מלבדו, דאף דמצינו באוי"ח סי' ע"י סברא כזו לענין חתן שקורא ק"ש עכשו כיון שגם שאר בני אדם אינם מכונים, היינו משום שנמשך מזה דבר טוב שיקרא ק"ש, משא"כ כאן שימשך מזה דבר מגונה שהשומע סבר מדהותרה עכשו לומר רפואה הותרה הרצועה ושיח גם כן שיחה בטלה, וכבר אנו מוזהרין בזה בעונש גחלי רתמים ח"ו, ע"כ אין להשיגו בזה להקל, ואדרבה יהיה הרב מזהיר ע"י הלימוד ק"ו לאיסור שיחה בטלה, והמברה בכבוד התורה הרי זה משובח.

ג - והנה אי מטעם ביטול תורה איתנין עלה, ודאי דלי"ש היא דינא אלא בבית המדרש, אולם אי מדינא דקדושת בית המדרש איתנין עלה, יש מקום לאסור הדבר אף בבית הכנסת.

ואכן **באג"ת זוטא** (אוי"ח סי' קמ"א סי"ק ג) כתב - ומצאתי כתוב המתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו רפואה (מימוני).

אולם **באליה רבא** (סי' א') כתב - ועתה עיינתי ולא מצאתי היכן הוא בהמימוני כן, ואדרבה מדכתב פי"ד מהל' ת"ת, וכן בטור וי"ד ושו"ע סי' רמ"ו ז"ל זה על בית המדרש, משמע בבית הכנסת מותר, שאין כתבו עלה דקדושת בית המדרש חמיר מקדושת בית הכנסת, ואין לפרש כוונת מצאתי כתוב הוא נמי על בית המדרש, דא"כ קשה מאי חידוש בזה על השו"ע, הא השו"ע גופיה כתבו ביו"ד כדאמרן, ועוד הא כתב הח"מ וב"י שם דמקורו הוא מש"ס פ' אלו דברים (ברכות ג.), ושם איתא של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא מפני ביטול בית המדרש, וא"כ בבית הכנסת מנלן. ודחוק לומר דהוי ביטול תפילה. ועוד דגם בבית המדרש כתב השו"ע שם (סי' ט"ו) בשם הפרישה (סי' ל"ח) דוקא בימימה וכו' אף שהט"ז

והנה מלשון המהרי"ל הניל משמע דאין חובה לברוח אלא טוב לעשות כן. וצ"ע דהרי איכא חיוב לברוח מסכנה. ובאמת **ב"ש** (שם) שם ע"פ המהרי"ל כתי שמחויב לברוח, ועיי"ש שהוסף שמ"מ אם יש בידו להציל בגופו ובממונו, חלילה שימנע עצמו, ויפרוש מצרת הציבור, ולא יראה בנחמת ציון, ע"כ. **והרמ"א** (יו"ד סי' קטו טע"ה) פסק ע"פ המהרי"ל שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר, ולא בסופו. ומשמע דהוי חיוב. **שו"ר שהזע אמת** (יו"ד ח"ב סי' לב ד"ה הרי נ"ר) הקשה על הישי"ש שבמהרי"ל משמע שאינו חיוב וביאר שכוונת הישי"ש שאם יכול לקיים "כנס רגליך" ולא לצאת מביתו אז אין חיוב לברוח והוא רק עצה טובה, אבל אם אינו יכול שלא לצאת מביתו אז מחויב לברוח. ועי' **בבה"ל** (סי' תקנד ד"ה בדמקום חולה). ולפ"ז יוצא דהכל לפי הענין דאם ניתן למנוע הדבקות באופן ע"י הסגרה וכדו' אין חובה להימלט למקום שאין חשש הדבקות, אבל באופן שלא ניתן למנוע הדבקות יש לצאת למקום שאין בו סכנה.

ט. איסור לסכן אחרים

והנה **ב"רמב"ם** הניל שכת' ד"ל ממשלו שיש בו סכ"נ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו שגא' השמר לך ושומר נפשך ואם לא הסיר, והמניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים", מבואר שיש חובה להרחיק כל חשש סכנה מחברו ולדעת רוב הפוסקים במקום שאין החשש רחוק הוא איסור תורה וה"ה בני"ד שחייב מה"ת להתרחק שלא להדביק את חברו. ולענין **בסנהדרין** (ע"ג) דתנא מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו, ת"ל (ויקרא פ"ט פ"ט ט"ו) לא תעמוד על דם רעך. וכן פסקו **ה"רמב"ם** (רוצח פ"א ה"י"ד) **והטשו"ע** (ח"מ סי' תכח). ואם מחויב להציל חברו מסכנה ק"יו שאסור להכניס אותו בזה. ואף במקום שאינו סכנה ודאית נראה שיש משום לאו זה, דעי' **בתשב"ץ** (ח"ג סי' לו ד"ה וגם) שכת' דמחללין שבת עבור חולה מסוכן משום "וחי בהם" ומשום "לא תעמוד על דם רעך". וכן הוא **בלבוש** (סי' שכח אות ב) **ובמ"ב** (שם ס"ד ט"ו) ומבואר דבסכ"נ הדוחה שבת שהיא אפי' במקום כמה ספקות כנ"ל יש משום לא תעמוד על דם רעך.

ועי' עוד **בסנהדרין** (שם) שלמדו דחובה לרפאות חברו, דכתב "והשבותיו" לרבות אבדת גופו. וכן הוא **בשו"ע** (סי' שלח) וא"כ י"ל דכ"כ שאסור להכניס בחולי. והעירוי שבדרך זה מצוינו **ברוש"ש** (כתובות ט"ז), **בחלקת יואב** (ח"מ סי' ס"ב) **ובקהלות יעקב** (בי"ק סי' א').

י. סמכות הרשויות – דינא דמלכותא דינא

וגר' שיש חובה גמורה להישמע להוראות השלטונות אשר קובעים הרחקות ע"מ למנוע התפשטות הנגיף, ראשית כי הוראותיהם מבוטאות ע"י רופאים וכבר מבואר בסימן תרנ"ח דרופא אפי' עכו"ם נאמן במקום חשש סכנה, והארכנו בזה בסי"ד בשמעתא עמיקתא גליון ל'. ואע"פ שיש מדינות שמקילות יותר בכללים אלו מחויב לעשות כהוראות המקום שנמצא שם כי יש בזה משום תקנת המדינה כמבואר בסמוך. ועוד י"ל דלפעמים הוי בכלל ספק סכנה ולחומרא. ועוד יש כאן משום דינא דמלכותא דינא. דהנה **ה"רמ"א** (ח"מ סי' שצ"ט טע"ה) הביא בשם י"א דלא אמרינן דדי"ד אלא במסים ומכסים התלוין בקרקע, אבל בשאר דברים לא, וי"א דאמרינן בכל דד"ד, וכן הוא עיקר. וביאר **הש"ך** (יו"ד סי' קסה ס"ק ח) דס"ל לה"רמ"א דדי"ד נאמר בכל דבר. ועיי"ש (ח"מ סי' ע"ג ס"ק לה) שתמה על **ה"רמ"א** כי בודאי לא אומרים בכל דבר דדי"ד כי מה שהוא נגד דין תורתנו אינו בכלל זה. ומבואר דכל חוקי המלכות שהם לתקון המדינה אמרינן בהו דדי"ד, ואף **הש"ך** י"ל שהדין כן אם אינן נגד חוקי התורה. ואף תיקוני הדרכים וכדו' שאינם נוגעים לממון המלכות י"ל שהם בכלל זה, וכמבואר בלשון **ספר התרומה** (שג"ר מו' ח"ח אות ה) שכתב דדי"ד אינו נוהג כי אם בדברים שהם עסקי המלך כגון "ענייני הרכים" והטסקאות, ע"כ. ולפ"ז חוקים שיש משום שמירת הגוף ימיה י"ל שהם נמי בכלל עסקי המלך לצורך בני המדינה והאמרינן דדי"ד. וגדולה מזו מציינו **בחת"ס** (ח"מ סי' מד) שתקנות שנעשו ע"י שלטון לטובת הצבור למנוע אסונות ואם לא נעשו ע"י היה חיוב עלינו לעשות כזה אסור לעבור עליהם ואין לזה שייכות לדדי"ד. וכן הוא **בשבט הלוי** (ח"י סי' רצא) **ובפתח"ש** (ח"י עמ"ד). ועי' **מאגרות הרע"א** (סי' ע"ג) אשר הפליג באזהרות ע"מ לעצור מגפת החלערי"א ומנע מהתכנסויות גדולות אף בתפלה בצבור, עיי"ש.

יא. חובה לצום בתום מגיפה

והנה תנן **בש"ע** (יח - ט"ו) עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרתע וכו', איזהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר, ע"כ. ואמרו **בגמ'** שם (כ"א) עיר שיצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר ועיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר. וכן פסקו **הטשו"ע** (א"ח סי' תקטו טע"ב). וביאר **בב"י** (שם) דטעמא דבעינן שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר, משום דכשמתו ביום א' או ב' ימים אין זה קבע אלא אקראי בעלמא, ע"כ. ונרא' לפ"ז שבזמננו שידוע שהנגיף מתפשט יש לצום בכל גוונא כי ידוע שאין זה אקראי בעלמא. ועי' **בב"י** (שם) שכת' לחלק מהא דפסק שם סע' ה' דמתעניין על החולאים, דהיינו שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אסרכה ואף אם לא מתו בשלשה ימים זו אחר זה, דדבר הוא בא מכח שנינו אויר הממית בלי תענית זמן בחולי וכל שאינו באותו ענין שמתו שלשה בשלשה ימים בעיר המוציאה חמש מאות רגלי אינו דבר קבוע אלא אקראי בעלמא ואינו עשוי להתעכב הילכך אין מתעניין עליו. וכ"כ **בתפא"ר** (אבות פ"ה אות נח) וסוטה פ"ה אות נח, וכן הביא **הדברי מלכיא** (ח"ב סי' צ"ד ה"ה עיקר) וכת' דהחולי שקרא חלערי"א, כיון שנתאמה מחלה זו באיזה בני"א ניכר שנשנתה ונתקלקל האויר ולזה נראה שאם חלו הרבה בני"א על מחלה זו שפיר מיקרי שהחוקה מחלה זו, עיי"ש. **והח"י** (סי' קצ"ג) כת' שכל מעלת בני"א רבים בזמן קצר חוץ לטבע נקרא דבר. ועיי"ש מש"כ לחלק בין מגפה לדבר. ועי' **בזרע אמת** (שם) מש"כ על דברי הש"ת, **והמ"ב** (סי' ט"ז) הביא דברי הש"ת. ועי' עוד **בחי"א** (אבות פ"ה מ"ח). וי"ל שנגיף הקורונה שהוא דבר בלתי נראה בכלל שנינו אויר הוא ואינו מחלה כהא דסע' ה', וכן נראה מהזרע אמת שם ואף הש"ת אפשר דמודה לו בענין זה, עיי"ש.

יב. בזמן הזה

ועי' **במ"א** (סי' ג) שכת' דהאידינא אין מתעניין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר, ועי' יו"ד סע' שע"ד, ע"כ. וכן פסקו **הערוה"ש** (אות ט) **והמ"ב** (סי' ג). **והב"כ** (אות ד) כת' בשם **מהר"מ בן חביב** (החדשות סס"י ע"ה) דהאידינא אין גזרין תענית צבור על הדבר, וכן אמרו משם **הא"ר ז"ל**, וכן יש סברא בתלמוד דף כ"ב, ע"כ. והביאו **השער"ת** (שם אות ב). ועיי"ש **בערוה"ש** שמרבים בתפלות, ובאמירת הקטורת ובצדקה וגזרין תענית בפדיון ומחלקין לעניים.

והנה מלשון המ"א שכת' דהאידינא אין מתעניין כלל וכן מסתימת הברכ"י משמע דאף באופן שלא ידוע שיש חשש סכנה בצום מ"מ נהגו שלא לצום משום שמצינו בזה חשש סכנה. אלא ש"י"ל שתענית אחרות כגון תענית אסתר וכדו', אם לפי הרופאים אין מניעה לצום כי אין הדבר מעלה חשש הדבקות בנגיף, אין לפטור מהצום (ושמענו שכן הוא לענין נגיף הקורונה לאלו שאינם חולים כי המערכת החיסונית אינה נפגעת מחמת הצום), ואינו דומה להא דלעיל ש"י"ל שחששו לתקן צום בעיתים אלו שלא יבואו לידי סכנה משא"כ בצום שחויבו מטעם אחר. והכל לפי הענין.

מסקנא דדינא

העולה לדינא א' חובה להישמע להוראות השלטונות ע"מ למנוע התפשטות של נגיף כי אסור לסכן את עצמו ואחרים. וכל א"י"א מחויב לנהוג לפי הוראות המדינה שנמצא בה. ב' מי שאינו שומר על ההוראות באופן שמסכן את עצמו, עובר על "ונשמרתם", וכיון שמסכן גם אחרים עובר אף על "לא תשים דמים", כי נצטוונו במצוה זו להסיר כל מכשול העלול להביא אחרים לידי סכנה. וי"ל שגם עובר על עוד איסורים כמבואר לעיל. ג' מחללין שבת ע"מ למנוע התפשטות מחלה העלולה להמית אפי' עדיין לא היו מתים ממחמתה. וכל שדרך רוב בני אדם לברוח מאותו ענין מחמת חשש סכנה שבו, הרי זה בכלל ספק פקוח נפש, על כן במקום הצורך מחללין שבת ע"מ לאתר מי שעלול להדביק אחרים בנגיף כדי להכניסו בבידוד. ואף בני"א שסכנת הנגיף אצלם רחוקה מ"מ חייבים לשמור על הכללים ואף לחלל שבת אם יש צורך בכך ע"מ שהדבר לא יגרום סכנת חיים עקיפה לאחרים. ד' מצב שיש בו חשש רחוק של סכנה, אע"פ שמחללין שבת מחמתו, מ"מ ע"פ הדין מותר להכנס אליו ואין בו משום "ונשמרתם", וע"כ מותר לטוס למקום שהחשש הדבקות קיים באחוזים נמוכים אע"פ שהם גבוהים מאשר ממקום מוצאו. ה' אע"פ שבזמן חז"ל היו מתקנים תענית צבור בשעה שהתפשטה מגיפה, מ"מ בזה"ז אין מתקנים כלל כי חששו שיתכנו בשעת המגיפה מחמת חולשה הנגרמת מחוסר אכילה ושתייה. מ"מ מרבים בתפלות, ובאמירת הקטורת ובצדקה וגזרין תענית בפדיון ומחלקין אותו לעניים. ו' בצומות אחרים כגון תענית אסתר, אם לפי הרופאים אין מניעה לצום כי אין הדבר מעלה חשש הדבקות בנגיף, אין לפטור מהצום.

החובה היינו משום כבוד התורה עיי"ש וכו'. אלא נראה לי ליינו וכו', ובין כך ובין כך נראה להקל בבית הכנסת.

אלא **דבפמ"ג** (סי' קנ"א סי"ק משב"ז סי' ד') כתב דאין לומר אסותא בבית הכנסת, והא דאמרינן דשל בית ר"ג לא היו אומרים מרפא מפני ביטול בית המדרש, אין לומר דבבית הכנסת שרו, ד"ל דבבית המדרש דהוי ברבן סי' דלכתחילה שרי, קמ"ל דאסור, וכ"כ ב"ה הכנסת. וכ"כ **בבאר היטב** (סי' קנ"א סי"ק ה) - המתעטש בבית כנסת אין אומרים לו רפואה, מיימוני, עטרת זהב (סי' ב). וכ"כ לדינא **בחסד לאלפים** (סי' קנ"א סי"ה) דאין אומרים בבית הכנסת חיים טובים או רפואה. וצ"ן מקורו לבאר היטב.

וכן **הבן איש חי** (שו"ר פרשת ויקרא סי"ח) הביא לדינא דברי הפמ"ג דהמתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו חיים טובים.

ועי' **בכף החיים** (לגר"ח סופר זצ"ל - סי' קנ"א סי"ק כ) דהביא דברי העטרת זקנים והאלהיה זוטא הנוכרים דהתמיירו בדבר, והדר הביא דברי האלהיה רבא דהעלה להקל, וסיים - אבל האחרונים העלו להחמיר, וכן ראוי להורות וגם מטעם שב ואל תעשה עדיף.

אולם עיויין **בברכ"י** בסי' רמ"ד (סי' ק"א) דכתב בתוך דבריו שם - והרי קדושת בית המדרש יותר גדולה מבית הכנסת, והיו עוסקים בתורה תמיד, ואפי' לומר אסותא אין לומר בבית המדרש. עכ"ל. ומשמע דס"ל דהאי דינא אינו אלא בבית המדרש.

ד - וליישב דברי הרמב"ם הטור והשו"ע, דמשמע מדבריהם דהאיסור לומר אסותא בבית המדרש הוא משום קדושתו, ואילו מדברי הגמ' נראה דטעמא מפני ביטול בית המדרש.

נראה לבאר דסבירא להו דאי איסור אמירת אסותא הוא מפני ביטול תורה בלבד, לא ה"ל לגמ' למימר אין אומרים אסותא בבית המדרש, אלא ה"ל למימר דאין לומר אסותא באמצע לימודו, ומדקאמר אין אומרים אסותא בבית המדרש, משמע דבבית המדרש הדבר אסור אפי' שלא בשעת לימודו, והא דקאמר דטעמא מפני ביטול בית המדרש, היינו דקדושת בית המדרש נובעת מחמת היותו מקום המיוחד לתורה [כמבואר בלבוש סי' רמ"ו סי"ז דמהאי טעמא קדושתו חמורה מקדושת בית הכנסת דת"ת עדיף], ועל כן כל דאית ביה משום ביטול בית המדרש בשעת הלימוד חשיב כשיחת חולין בבית המדרש, ותו אין לאומרו אף שלא בשעת הלימוד מחמת קדושת בית המדרש.

ואם כניס דברינו י"ל דההיא דינא איתא רק בבית המדרש, דטעם קדושתו מחמת היותו מקום מיוחד לתורה, משא"כ בית הכנסת קדושתו מחמת היותו מקום מיוחד לתפלה, כל שאין באמירתו משום שיחת חולין אין איסור לאומרו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש
מעלת וקדושת השבת (טז)

שבת מעין עולם הבא - השבת היא עיקר האמונה בהקב"ה שברא את העולם - "השבת היא עיקר האמונה בהקב"ה שברא עולמו בששת ימים וביום השביעי שבת וינפש, וכל שאינו שומר שבת אין לו אמונה, ולכן דימו חז"ל בכל הש"ס מחלל שבת לעובד כוכבים וכל המחלל את השבת ככופר בכל התורה כולה. ולכן תיכף שיצאו ישראל ממצרים נצטוו על השבת ב'פ' שלח עוד קודם מתן תורה, לפי שיציאת מצרים הוא עדות על הגשחות יתברך בעולמו לשלם טוב לעושי טוב, ולהיפך לעושי רע כמו המצרים וכיוצא בהם, והוא עדות על יכולתו יתברך לשנות את הטבע, כמכות מצרים וקריעת ים סוף וירידת המן והשליח והבאר, ואם אינם מודים שהקב"ה ברא עולמו הרי כופרים בכל הדברים, ולכן נתן להם השבת תיכף ביציאתם ממצרים". (ערוך השולחן סי' רמ"ב סי')

נערץ ע"י מהב"ר סדרת "עבודת המועדים"

